مەینەتیی ئەبوو عەلا

عەبدولوەهاب بەیاتی
لە عەرەبییەوە: ئەدیب نادر
(بەریتانیا)

«بەڵام زەوی دەسووڕێتەوە»
گالیلۆ

١-شۆڕەسواری مسین

ئەم شێرەکوللانە بۆ کێ گۆرانی دەچڕن؟
ئەم هەسارانە بۆ کێ دەدرەوشێنەوە؟
ئەم زەنگانە بۆ کێ دێنە زایەڵە؟
خەڵکەکانیش بۆ کوێ دەڕۆن؟
ئەمە دوێنێی نییە و ئەمەیش سبەینێی چەنگێکی لاڵوپەتە
یاری پێکرد، ژێیەکانی پچڕان و ئەویش پەنای بردە بەر مەی
ئا ئەوەیش بێ دەموچاوە، بێ شارە، ئەمەی تریش دەمامکی نییە
گڕی لە پووش و پەڵاش بەردا و ململانێ کۆتایی هات
ئا ئەمەیش بێ چارۆکەیە
گەشتی بەدەوریماڵەکەی خۆیدا کرد و گەڕایەوە
هەڵکردنی ژیلەمۆیە و
شەویشی شەونخوونییە
ئەی مەرگ! ئەی وەنەوز!
لۆرکا و نووری دنیای سپیی لە کفندان
شۆڕەسواری مسینیش
لە گۆڕەپانەکەی شاردا
باکان قامچیکێشی دەکەن
ڕمەکان بەرۆکی دەگرن
باوکە کاتێک قاپەکە لەبەر پێیەکانتا دەشکێنم
بێدەنگیی تۆقێنەر دەبێت

من مردم کەچی تۆ هێشتا زیندوویت و ئەو بایەی
کە دەنرکێنێتیش
ئێوارەوەختەماڵەکە دەهەژێنێ
تۆ لە بەخششی ڕووناکی بەریت کردم
فێری قورسێتیی پێواربوونی وشە و ئەشکەنجەی
بێدەنگیی کێشان و گریانت کردم
زوقم چرۆچارەی شەقامی مردووی داپۆشی و
دەرگایش بۆ هەتاهەتایە کلۆم درا
سبەینێیەک سێ دانە لەو وشانە
دەستەکانیان ڕامووسیت و تێیانڕوانیت:
بنەماڵگرتنەکەم و کوێرێتیم و سووتانی ڕۆح لە
جەستەدا

٢- عەبا و خەنجەر

شەرابی شازادەم نۆشی و لە ڕۆژی شەوەکەشیدا
ئەستێرەکانم بەدی کرد
لە خۆراکە ژەهراوییەکەشیم خوارد و
تووشی ئینتەلاو لەرز و تا و وەڕسی بووم
لە شانشینەکەیدا بوومە کوچکە بەرد
بوومە
شەوێکی بێ سپێدە
چەنگێکی ژێ پساو
عەبایەکی شڕوپواو، بزمارێک
سفرێکی خولخواردووی ناو بۆشایی، ئامێرێک
دەخولێنرێتەوە
گەر لە میانەی ژوورەکەمەوە مانگ ئاوا بووایە و
بارانیش
پەژمووردەیی درەختەکانی بشوشتایە
خۆم لە دەرباری کۆشکەکەی دادەبڕی و بەردەکەم
وردوخاش دەکرد
ژێی چەنگەکەم شەتەک دەدا
دەستەکانم بۆ نەوشەفەق ڕایەڵ دەکرد
ئەو دەستانەی کە ڕچیبوون
ئەو دەستانەی بە بەردبووبوون و
بەبێ ئەوەی پێی بزانم بووبوو بە شازادە
بوون بە خەنجەر و دەنگەکەشی.. دەنگی منی
شکاو
ئەو دەستانەی دەستەبەرم کردنەوە
درێژیان دەکەمەوە، تا ژیان بە تەنی بێگیان
ببەخشن
هەتا گوڵەکان بچێنن
بۆ خۆر و بۆ با و باران
بۆ مرۆڤاکانی برام
درێژیان دەکەمەوە

٣-گۆرانیبێژ و شازادە

لەسەر حەسیرەکە ڕاکشابوو
لەگەڵ شازادەکەی دەدوا:
ئەی مانگی زەمانە
ئەمن و ئەمانم لێت دەوێ
لەبەر ئەوەی من لە خەونەکاندا بینیم
ئاسنگەر لە تاجەکەت
ناڵی ئەسپەکەم دروست دەکات، جەللادیش سەرت
دەپەڕێنێ و
کێڵگەکانیش لە زستانی ئەم ساڵدا وشک
هەڵدەگەڕێن
میللەتیش باجگر و دادپرس شڕووڕی دەکەن و
چەتە و بۆرەپیاو دەبنە فەرمانڕەوا
من بە بێداری
مافوورێکی سوورم بە ئاسمانەوە بینی
تەلیسملێکراوانە بە هەوادا دەفڕی
ئیتر شازادە ڕاپەڕی و هەردووکیان دایانە قاقای
پێکەنین
شتێکی بە جەللادەکە وت و گریا
دەرگاکان پێکدادران و خڕ داخران
دەفرگەلی خۆراک و شەراب قڵپبوونەوە

چەنگەکە بێ دەنگ بوو
فانۆسەکە کوژایەوە و دواسا پەردەکەیش
دادرایەوە

٤-هەڵڕژانی پرووشەی بەردەئەستێ*
دیوەخانەکەی بە ئاژەڵەکانی سەرزەوی و
جرۆجانەوەران و
هەموو هەرچی و پەرچییەکی شاعیرۆکە و
حەرامزادە و داوێنپیسی بوختانکەر جمەی دەهات
گەر بهاتباو هەڵبەستەکانیان بخوێندبایەتەوە
هەڵئاوساو و تەختانە خەو دەیبردەوە
هەر کاتێکیش
یەکێک لەوانە بێئارامانە بیخوێندبایەتەوە و
بیوتایە نەخێر!
-سەروەرم، داخۆ مانگ پەردەپۆش دەکرێت؟
شازادە توورە دەبوو
شاعیرەکەی بەر زللـە دەدا، لەبەر ئەوەی
هەموو شەوێک مانگ لەسەر ڕووی ئەستێڵەکەدا
ون دەبوو
ئەی سەروەرم، ڕۆژگارێکی بێ ئابڕوو بوو، بێ
کەنار بوو
شاعیرەکان تێیدا نغرۆ بوون و لە مەڕیش بترازێ
شتێکی دیکە نەبوون
تۆیش لەناویاندا کولێنانی بووی
لە میواندارییی ناپاکەکاندا
شایەتحاڵی ڕۆژگارێک بوویت تاریکایی داپۆشیبوو
سەروای هەمزە ** هێسترێکی لەنگ بوو
شازادە هەموو شەوێکی ئەنگوستەچاو سواری دەبوو
سەروەرم، گشت سەرواکان، وەک هێستری
لەنگیان لێهات
ڕۆژگارێکی بێ ئابڕوو بوو، حەیا تکاو

٥- ئەفسووسێک لە بەغدا
بۆ گەواڵەهەورێکی سەوزباو دەگەڕێم
خەمۆکیم بڕەوێنێتەوە
بمبات
بۆ چۆڵەوانییەکانی وڵاتەکەم
بۆ کێڵگەکانی گوڵەشلێر
پێم ببەخشێ
پەپوولە و ئەستێرەیەک و
دڵۆپەیەک تینوێتیمی پێ تەڕکەم و واژەیەکیش
چونکە ئاوی دیجلەی خەمبار لێخن کرا و
ڕەوتی نەکرد
هەر تەنیا بۆ ئەوە نەبێ بەنداوەکان و گوندەکان
نوقم بکات
ئاخۆ کێ؟
بە ئاوەکەی دەمشواتەوە و
لەژێر سایەی دارخورماکانیدا دەمنێژێ
دوای هەزار ساڵیش یەک دێڕە شیعر بە سەرمدا
هەڵدەدات
چونکە وڵاتەکەم دوورە و
ئا ئەم شەوگارە ڕەشانە و
مەرەکەب و کاغەزگەل و
دیواری تاسە و ئارەزوویش لە نێوانی ئێمەدایە
هەی مەعەڕڕەکەی نوعمانی باخچەی ئاڵتوون
هاوین هات و پایدۆزی کرد
تۆیش بێئاگا پێدەکەنی و
لەگەڵ لم دەستبازی دەکەیت
قەلەڕەش لەسەر بانێژەکەت نیشتەوە و
خۆشەویستانیش کۆچیان کرد
هۆز هۆز پەرت بوونەوە
دارستانەکان وشکوبرینگ هەڵگەڕان
لەگەڵ شەبەق شالوورەکانیش کۆچیان کرد
لە کاولاش و داروپەردووەکانیشدا جگە لە مەرگ
بەولاوە هیچی تر نەماوەتەوە

لە یادوەریی ڕۆژگارەکانیشدا جگە لە شیعر بەولاوە
هیچی تر نەماوەتەوە
پاش هەزار ساڵیش تریکان پێدەگەن و
پەرداخەکان لێوڕێژ دەبن
سترانبێژیش زیندوو دەبێتەوە
ئیتر ئاخی دوای هەزار ئاخ ئەی تاسە و خەم و
کەسەرم

٦- مانگەکەی مەعەڕڕە

شەو لە مەعەڕڕەی نوعمان
کیژۆڵەیەکی ڕەشپێستە، خەناوکەی مرواری بە
گەردنی مەڕمەڕیدا شۆڕ بووەتەوە
هەی کۆتایی دنیا و
هەی ئەو ئاوپرژێنەی لە باخێکدا بەکوڵ دەگریێ
ئەم ئاوازانە سەر بە چ سەرزەمینێکن؟
کام چەخماخەی نەزۆکیش لە نشێوەکاندا
ماڵی کۆیلەکانی بێدار کردەوە؟
ڕق و کینەی ئەم بۆقە زمان براوانەشی خرۆشاند؟
دە ئیتر هەستە ئەی کوچکەبەردەکەی سینە، ئەی
ڕمە لە نووک بەرییەکە
ئەی وشەگەلی خەڵتانی خوێن، هەی ئاگری بێ
دووکەڵ
تا بۆقەکانی سوڵتان و
کەلاکی بە ئاگر و ڕۆژنامەی کەونارا خاڵخاڵاوی
خامۆش بکەیت
تا برووسکەکانیش
ئەی سەرچاوەی ڕسوایی، ڕوخسارە تێکشکاو و
کراسە پینە پیناوییە دزراوەکەت بدرەوشێنێتەوە
لەبەر ئەوەی لە بازاڕدا هەژارەکان
سوڵتانە لادراوەکەتیان لە داردا و
تەکفیری برسێتییان کرد
هەتا ئیتر مەشخەڵەکان
نووتەکیی ئەم هەسارەیەی نوقمی ناو زوقم و
چڵپاوە و
ئا ئەم گوڵە بەیبوونە ژاکاوەیش ڕۆشن بکەنەوە

٧- پێداویستیی*

پەژارەیەکی بێ دەنگ و چەنگێکیش
کە چارەڕەشیی، بەر لە وادە، دایهێزاو
ژێیەکانی بە دەستمەوە گریان گرت
کە من بەو و لەناو ئەویش داڵدەگربووم
«ئاخ سبەینێ ئارەقەیەکی داچۆڕاو و
دڵێکی بە باڵابوون ئالوودە وایانکرد
کراسەکەم پێویستیی بە بشۆرێک بێت
بریا لە پاکیشدا دڵم وەک ئەو بووایە»
ئەی ئەوەی بیر بە ئێشوژانەکانی خۆی
هەڵدەکەنێ و
میهرەبانییەکەی ئاودیوی ئاودان دەکا و
وشەکانم دەکاتە زارێک
لە شەوێکی بێ هاوەڵدا بقیژێنێ
قووڵتری کە، قووڵتری کە، چونکە سبەی
پاش پێکگەیشتن ئازارە قەترانییەکەت کۆتایی دێت
نانەکەت ژەهراوییە دە ئیتر هەر چەند دڵت
دەیبات
بیخۆ هەتا ژیانێکی درێژخایەنت پێ ببڕێ

٨- دە با ژیان دادپەروەر بێت

- مردن دادپەروەرە- ئێ باشە، با ژیانیش
دادپەروەر بێ و با سواڵکەریش دەرباری پادشای
بدرێتێ
ئاوا مستەفا نیوەڕۆ لەسەر شۆستەکە مرد و
پادشایش لەسەر سینەی بووکەشووشە شاژندا
بێهۆشانە و ڕووت و ڕەجاڵانە لێی مرد
ئەو دەمەی شاعیری دەرباریش بۆی گریا،
سەگەکەیش بۆی گریا و وەڕی
لێبووکیش لە خەم و خوسەی سەروەرەکەی

لە خەم و خەفەتی ئەو مانگە پڕەی لە وڵاتەکە
ئاوابوو
ڕەشی پۆشی
مستەفایش لە چاڵێکی فەرامۆشکراودا
چاوەکانی بۆش و بەتاڵ بوون و لووتیشی شکابوو
مستەفاکەی دیکەیش لە کێڵگەکە وردوخاش و
ڕوخاوانە
بەسەر خاکەنازەکەیدا داهێزرا
چاوەکانی دەرپۆقیو و ڕوخساریشی ئاوڵاوی بوو
خاکەکەی دەپشکنی و لەناویدا بەدوای ڕەگەکاندا
دەگەڕا
سندیباد لێرەوە تێپەڕی، ئەم ڕۆژگارانەیش لێرەوە
تێپەڕین و
هەزار مێروو کۆشکێلیان بنیادنا و ڕووخاند
هێشتایش ئەو هەر پێ بەپێی خاکەنازەکەی خۆی
دەگەڕێت
پادشایش لە دەربارەکەی خۆیدا مەستە
لە ئاوریشم و چێژوخۆشییەکاندا نوقمە و
خۆراک بە سەگەکان دەدات
مردن دادپەروەرە- ئێ باشە، با لە ملی پادشا
بدرێت
هەتا دەمرێ، تا ژیانیش، سەروەرم، دادپەروەر بێت

٩- بۆقەکان
لەسەر دەریاچەی ئێوارێ بۆقەکانی خەم و کەسەر
ئاویان دەڕشتە ئاسیاوەکانی شەوەوە
بە یەکتردا هەڵیاندەگوت و
جلەکانیان بە هەوادا هەڵدەخست
چاییان هەڵدەقوڕاند و لە نووسینگە سپیکەلانە
جوان و ڕێکوپێکەکان و
لە ڕۆژنامە زەردەکاندا
بەسەر جەماوەر و ئەو یاخییەی کۆت و پێوەندی
دەشکاند
ڕق و کینەکانی خۆیان دەڕشاندەوە
بۆقگەلێک بە «پیاو» خۆیان ناودێر دەکرد
لە شارەکانی جیهاندا، لە شەقامەکانی تەمدا
لە بازاڕ و چایخانەدا، بینییانم، بێ ویژدانانە
سبەینێ و خەونەکان و چارەنووسیان دەساختاند
بینییانم لە ئارەقەی برسییەکان و
لە خوێنی تێکۆشەر قەڵای لە گەواڵەکان
بەرزتریان
بۆ خۆیان بنیاد دەنا
هەتا کە شەفەقیش دەرکەوت، ئا ئەم بۆقە
کوێرانەم دیت
لەسەر کورسییەکانی دەسەڵات ڕیاکارانە
بە برسییەکاندا هەڵدەڵێن و
بە گوڵ و ڕێحانە زەوییان بۆ ڕادەخەن
- ئای لە ونیی ئینسانی ئەم ڕۆژگارانە
مادامەکێ لە فەرهەنگدا شتێک هەیە ناوی
لەبیرچوونەوەیە
هەی سەروەرم

١٠- بەڵام زەمین دەسووڕێتەوە
ئەگەر ئێوە بتانەوێ، سەروەرانم، ئەوە زەمین
ناخولێتەوە و
نیوەشی تاریکایی دایناپۆشێت
ئەم گۆڕانەش
هەر تەنیا لەیستۆک و یاریچەی زارۆڵەکان و گوڵ
دەگرنە بارتەقای خۆ
هەر هەموو ئا ئەوەی بووە و ئەوەی دەیشبێ
چارەنووسە و بڕاوەتەوە
ئاوا ئێوە فەرمانڕەوان و
ئێمەیش لە دەربارەکانتان ڕایەخین و لە
گەوڕەکانیش نۆکەرین چارەوییەکان ڕادەهێنین
لە جەنگیشدا سەربازتانین
لە مەتەرێزەکانی نیوەڕوان لەپێناوی چاوی

پشیلەکانی میر و
بریسکانەوەی زێڕی دز و بازرگانەکاندا دەمرین
لە تەرمی ئاوابوونیشدا
ئەو میللەتە هەژار و برسی و بەزیوەین
مەغۆلەکان ئابڕوویان برد
ئەگەر بتانەوێ، سەروەرانم، ئەوە دەڵێم
کە بەدرێژایی ڕۆژگارەکانی دڵشکان و ڕیسوایی
شاعیر بە سوڵتانی دەگوت
ئێمە گڕکانێکی بێ دووکەڵ و
شۆڕشێکین وادەی دیاریکراوی نییە
ئەگەر بتانەوێ، سەروەرانم، دەبا شاعیر بێدەنگ
کەن و چەنگەکەیش تێکبشکێنن و
ڕووبارەکانیش ڕابوەستێنن
تازە ڕۆژگارەکەی ئێوە تاهەتایە بەسەرچووە و
هەر تەنیا وەک تارمایی بێ گۆڕیش نەبێ جارێکی
دی نایەنەوە
سەرباری ڕق و قینیشتان، زەمین هەر
دەسووڕێتەوە و
نیوە فەرامۆشکراوەکەشی ڕۆشنایی داپۆشیوە

پەراوێزەکان:

* سقط الزند: دیوانێکی شیعریی ئەبوو عەلای مەعەڕرییە، لە سەرەتای ژیانیدا، بەر لەوەی بۆ بەغدا کۆچ بکات بەرهەمی هێناوە. مانای حەرفیی ئەم ناوونیشانە پەرشبوونەوە، یان هەڵڕژانی پرووشەئاگری بەردەئەستێیە، واتە پەڕینی ئەو پزیسکانەی لە سۆنگەی لێکدانی بەرد و ئەستێوە سەردەکەن. دەڵێن مەعەڕری بەم ناوە چامەکانی خۆی بە پرووشەی ئاگر، تەنانەت بە ئاگریش شوبهاندووە.

** قافیة الهمزة.

*** لزومیة: کە «اللزومیات»کۆیەتی، واتە پێداویستییەکان، بەکارهێنانی ئەم وشەیە لەوانەیە ئاماژە بێت بۆ دووەم دیوانە شیعری ئەبوو عەلای مەعەڕری کە هەمان ناوونیشانی هەیە و بریتییە لە ١٦٠٠ کورتە شیعر و بە گوێرەی بەدوای یەکدا هاتنی پیتەکانی ئەلفوبێ ڕێکخراوە.

*** سەرچاوە:**

عبدالوهاب البياتي، الاعمال الشعرية، الجزء الثاني، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، طبعة منقحة ومزيدة، ١٩٩٥.